

Zelfstandigen hebben de toekomst Notitie over de positie van zelfstandigen anno 2017

Onafhankelijk en zelfstandig

Aan de vooravond van de verkiezingen 2017 is de veranderde arbeidsmarkt en de positie van zelfstandigen daarin een belangrijk thema. In de afgelopen 20 jaar is het aantal zelfstandigen gegroeid naar ongeveer 1 miljoen. Mensen, die zelf de regie willen voeren over hun werk, tijd, geld en willen genieten van de vrijheid, die kenmerkend is voor het ondernemerschap. Zij werken voor eigen rekening, zijn onafhankelijk en bepalen zelf op welke wijze zij hun inkomensrisico's willen afdekken.

De overheid wil duidelijker onderscheid kunnen maken tussen werknemers en zelfstandigen om te voorkomen, dat sommige bedrijven een verkapt dienstverband aangaan met zelfstandigen. De ingevoerde systematiek van Modelcontracten bleek in de uitvoering niet te werken, daarom onderzoekt men nu of aanpassing van het arbeidsovereenkomstenrecht effectief is. Onderscheid tussen zelfstandigen en werknemers binnen het arbeidsrecht, ook al is dat aangepast, heeft haast onvermijdelijk een uitzonderingspositie (werken buiten dienstverband) tot gevolg. Daarom is een eigen rechtspositie van zelfstandige ondernemers de enige werkbare en ook principieel de enige juiste optie.

Er ligt tevens een advies van de Commissie Boot, waarin een pragmatisch onderscheid wordt gemaakt tussen werknemer en zelfstandige op basis van inkomen en duur van de opdracht/arbeidsrelatie. Naar onze mening zouden op deze wijze veel zelfstandigen door een overheidsmaatregel gedwongen worden om tegen hun wil in het ondernemerschap op te geven.

Wij schetsen hieronder een beeld van de positie van zelfstandigen in de moderne arbeidsmarkt, waarbij zelfstandigen niet (langer) worden beschouwd als flexwerker en dus werknemer, maar als bewust zelfstandig ondernemer voor eigen rekening en risico. Op basis van dat uitgangspunt dient er een eigen wettelijk kader te worden ingesteld voor zelfstandigen, waarin de kenmerken van ondernemerschap zijn vastgelegd. Een eigen onderscheidende rechtspositie van zelfstandigen (civiel en fiscaal) moet zorgen voor rechtszekerheid voor opdrachtnemers en opdrachtgevers. Passende fiscale voorzieningen kunnen in relatie worden gebracht met de organisatie van sociale zekerheidsaspecten op een wijze die passend is voor zelfstandigen: vrijwillig, flexibel en eenvoudig.

Een eigen rechtspositie voor Zelfstandige Ondernemers

Uitgangspunten:

- 1. Wettelijke beschrijving van zelfstandig ondernemerschap met toetsbare kenmerken**
- 2. Vrije keuze van iedere burger voor zelfstandig ondernemerschap. Registratie in Handelsregister en bij Belastingdienst door de Zelfstandigenverklaring**
- 3. Werken met OVO (of OVD) zakelijke overeenkomst van dienstverlening**

4. Samenhang fiscale voorzieningen met juridische positie en afdekking arbeidsrisico's door middel van de Zelfstandigenrekening

1. Wettelijke omschrijving zelfstandig ondernemerschap

Een zelfstandig ondernemer;

- Kiest bewust voor het ondernemerschap (zelfstandigenverklaring)
- Werkt voor eigen rekening en risico
- Is deelnemer aan het economisch verkeer
- Levert diensten en producten aan bedrijven en/of consumenten
- Diensten en producten zijn omschreven als afgebakende eenheden
- Is op basis van leveringsvoorwaarden aansprakelijk voor het resultaat
- Factureert op basis van overeengekomen prijs en leveringsvoorwaarden
- Ziet af van recht op werknemersverzekeringen
- Is zelf verantwoordelijk voor afdekking inkomensrisico's

2. Vrije keuze voor zelfstandig ondernemerschap

• Eigen bewuste keuze voor positie op de arbeidsmarkt

Mensen moeten in de gelegenheid worden gesteld om zelf hun loopbaanontwikkeling vorm te geven op een wijze die past bij hun ambitie en talenten. Wie zich emanciperend wil ontwikkelen tot onafhankelijk en zelfstandig ondernemer, dient deze keuze te kunnen maken zonder telkens te moeten aantonen, dat men geen werknemer is.

• De Zelfstandigenverklaring

Bij de verplichte inschrijving als eenmanszaak in het handelsregister, is het noodzakelijk om de bewuste keuze voor ondernemerschap vast te leggen in de Zelfstandigenverklaring. Deze vormt een rechtmatige basis voor de civiele, fiscale- en sociaalrechtelijke positie als ondernemer. De zelfstandige verklaart hiermee op de hoogte te zijn van rechten, plichten en risico's, die de positie als ondernemer (buiten het arbeidsovereenkomstenrecht) met zich meebrengt, ziet af van het recht op werknemersregelingen en verwerft recht op fiscale ondernemersvoorzieningen. De Zelfstandigenverklaring wordt geregistreerd in het Handelsregister en bij de Belastingdienst.

• Intake KvK aspirant-zelfstandigen

Uit preventief oogpunt is het van groot belang om bij de intake de Zelfstandigenverklaring nauwgezet door te nemen met aspirant-zelfstandigen. Daardoor kunnen diegenen, voor wie de stap naar het ondernemerschap niet echt een vrije keuze is of een onbezonnen keuze is, zich wellicht beraden. Dit kan het succes van de onderneming bevorderen, falen als ondernemer voorkomen en evidente schijnconstructies kunnen worden gesignaleerd. Deze poortwachtersrol van de KvK dient niet vrijblijvend te zijn, maar is gebaseerd op de verplichting tot registratie in het Handelsregister en effectieve voorlichting over het ondernemerschap met rechten, plichten en risico's, geformaliseerd door de Zelfstandigenverklaring.

• Eerder noodgedwongen zelfstandig?

Onder invloed van de afgelopen economische recessie is in enkele sectoren een beweging gesignaleerd van werkloze, meestal oudere werknemers, die door de UWV en gemeentelijke diensten zijn verleid om zelfstandig ondernemer te worden. Deze mensen zijn verdwenen uit

de werkloosheidscijfers, maar niet iedereen is er in geslaagd om succesvol ondernemer te worden. In vergelijking met het totale aantal zelfstandigen is deze groep relatief klein, maar toch heeft de situatie van deze groep (laag tarief en onverzekerd) in de afgelopen periode de politieke discussie over zelfstandigen zodanig beheerst, dat echte ondernemers daarvan imagoschade hebben ondervonden.

Het is de verantwoordelijkheid van de Minister van SZW en in het bijzonder van de UWV, om ervoor te zorgen, dat deze mensen, indien zij dat wensen, kunnen worden begeleid naar het werknemerschap.

3. Dienstverlening aan bedrijven en instellingen (B2B): de Overeenkomst van Opdracht

Zelfstandigen kunnen diensten leveren aan consumenten (B2C) en aan bedrijven en instellingen (B2B). Bedrijven en instellingen kunnen diensten afnemen van zelfstandigen op basis van kwaliteit, specialisme en efficiency. Deze dienstverlening wordt geleverd op basis van een overeenkomst tussen ondernemers, die is gebaseerd op de wettelijke omschrijving van zelfstandig ondernemer met een Zelfstandigenverklaring. Een dergelijke Overeenkomst van Opdracht heeft de volgende kenmerken:

- De OVO is een zakelijke overeenkomst tussen een bedrijf of instelling en een zelfstandige (meestal eenmanszaak) voor dienstverlening tegen betaling
- De dienstverlening bestaat uit een afgebakende eenheid met resultaats- of inspanningsverplichting tegen leveringsvoorwaarden
- Het resultaat moet beantwoorden aan bedongen eisen van kwaliteit, kwantiteit en tijdige levering
- De zelfstandige is aansprakelijk voor resultaat, faalkosten en schade aan derden, tenzij een verdeling van aansprakelijkheden is overeengekomen.
- Opdrachtgever en Opdrachtnemer zijn beide verantwoordelijk voor een rechtmatige uitvoering van de overeenkomst.

Opdrachtgever en/of werkgever

Bedrijven en Instellingen kunnen als werkgever optreden voor werknemers met een arbeidsovereenkomst of als opdrachtgever diensten afnemen van zelfstandigen middels een OVO. Motieven om activiteiten uit te besteden zijn o.a. specialisme, kwaliteit, efficiency en flexibiliteit. Een bijkomend aspect is, dat er bij uitbesteding geen sprake meer is van werkgeversrisico's en werkgeversverplichtingen. Om te voorkomen, dat werkgevers enkel omwille van kostenvoordelen en het vermijden van werkgeversrisico's hun werknemers inruilen voor zelfstandigen, is het van belang om een dergelijke financiële prikkel zoveel mogelijk te neutraliseren.

Met name de loondoorbetalings- en re-integratieverplichting bij ziekte vormt voor veel bedrijven een risico, dat het voortbestaan van het bedrijf kan bedreigen. Sommige bedrijven, met name in het MKB, gaan daarom liever in zee met zelfstandigen. Dat is ook een van de oorzaken van het feit, dat zelfstandigen zelf huiverig zijn om mensen in dienst te nemen, waardoor de groei van hun bedrijf achterblijft bij de verwachtingen van de buitenwereld. Bij invoering van een basisverzekering voor werkenden kunnen bedrijven dit loondoorbetalingsrisico op acceptabele wijze verzekeren en kunnen zelfstandigen, indien zij dat willen, gemakkelijker doorgroeien naar een bedrijf met werknemers.

In sectoren, waar zelfstandigen soms geen kans zien om een tarief te bedingen met voldoende ruimte voor inkomensverzekeringen, kan er sprake zijn van oneigenlijke concurrentie tussen bedrijven en daardoor een onacceptabele daling van tarieven. De bouwnijverheidssector is daarvan een voorbeeld. Zelfstandigen, die in de particuliere markt opereren, hebben over het algemeen geen moeite om een marktconform tarief in rekening te brengen bij hun klanten. Zij, die opdrachten

uitvoeren voor bouwbedrijven, ondervinden druk op hun tarief als gevolg van de tariefconcurrentie tussen die bedrijven. Dat heeft met name tijdens de afgelopen recessieperiode gezorgd voor een toename van schijnconstructies in de bouw- en enkele andere sectoren.

Afspraken in bepaalde sectoren (B2B)

Het is te overwegen om in bepaalde sectoren afspraken te maken over goed opdrachtgeverschap, het bestrijden van schijnconstructies en tariefvorming, waarin ruimte is voor sociale zekerheidskosten. Dergelijke afspraken tussen brancheorganisaties en representatieve zelfstandigenorganisaties kunnen niet het karakter van een cao hebben en ook niet in een cao worden opgenomen, omdat een cao is bedoeld voor werknemers en werkgevers onder het arbeidsovereenkomstenrecht. Dergelijke afspraken kunnen zeker niet gelden voor zelfstandigen die in de particuliere markt opereren (B2C)

TBA, Bemiddeling en Tussenkomst

Flexwerkers zijn werknemers, zelfstandigen zijn ondernemers. Uitzendbedrijven kunnen dus geen zelfstandigen inzetten voor TBA (Ter Beschikking Stellen van Arbeid). Een dergelijke overeenkomst valt onder het Arbeidsovereenkomstenrecht met alle verplichtingen van dien. Dat geldt eveneens voor Payrollconstructies en BV-constructies, waarbij er geen sprake is van ondernemerschap.

Zuivere bemiddeling is dienstverlening aan zelfstandigen in de verwerving van opdrachten tegen betaling. Dat kan middels een bemiddelingsovereenkomst tussen het bemiddelingsbureau en de zelfstandige. Er vindt dan vervolgens rechtstreekse contractering plaats tussen opdrachtgever en opdrachtnemer middels een OVO.

Een bemiddelingsbureau kan ook (maar niet tegelijkertijd) diensten verlenen aan bedrijven en instellingen die opdrachten willen uitbesteden aan zelfstandigen. Dan gaat het om de uitbesteding van opdrachten tegen betaling, waarbij het bemiddelingsbureau in opdracht van de eigenlijke opdrachtgever handelt op basis van een OVO.

4. Bedrijfsreserve, Inkomensrisico's en Fiscale Voorzieningen

Fiscale voorzieningen zijn in veel gevallen bedoeld om inkomensrisico's in de toekomst af te dekken door middel van een verzekering of het opbouwen van een beschikbare reserve. Steekwoorden daarbij zijn eenvoud, transparantie en flexibiliteit. De complexiteit van veel financiële producten vormt samen met ingewikkelde fiscale regelgeving een ondoorzichtig woud, waar velen zich niet graag in begeven. De belangrijkste reden daarvan is, dat men zelf de regie wil hebben over het eigen geld en dat niet graag aan anderen toevertrouwt.

De Zelfstandigenrekening

Dit is een individuele spaarrekening van zelfstandigen, die is bedoeld om fiscaal vriendelijk een reserve op te bouwen, met verschillende doelbestemmingen, die allemaal te maken hebben met inkomensrisico's in de toekomst. De Zelfstandigenrekening is niet verplicht, maar maakt het mogelijk voor zelfstandigen om op eenvoudige wijze een reserve op te bouwen voor een inkomensvoorziening bij ziekte, ouderdom en noodzakelijke investeringen voor het voortbestaan van het bedrijf.

- Oudedagsvoorziening, als aanvulling op de AOW
- Inkomen bij langdurige arbeidsongeschiktheid
- Noodzakelijke investeringen en inkomensvoorziening bij bedrijfs calamiteiten
- Noodzakelijke om- her- en bijscholing voor ondernemerschap en vakmanschap

Over het opgebouwde vermogen wordt geen vermogensrendementsheffing geheven. De opname is belast, voor zover het wordt aangewend voor inkomen. Opname kan alleen worden aangewend voor de genoemde doelbestemmingen. Opnames voor scholing en calamiteiten zijn onbelast. Het

pensioenvermogen is pas beschermd, als het is gestort op een pensioenrekening. De Zelfstandigenrekening is gekoppeld aan de inschrijving KvK en bekend bij de Belastingdienst.

Inkomen bij Arbeidsongeschiktheid

Individueel verzekeren

Zelfstandigen werken voor eigen rekening en risico en regelen zelf indien nodig de afdekking daarvan door verzekering of op een andere manier. Individueel verzekeren kent enkele bezwaren, waaronder uitsluitingen, non-acceptatie en betaalbaarheid. Een algehele verzekeringsplicht voor zelfstandigen zou afbreuk doen aan het ondernemerschap en is dan ook ongewenst. Wel is het van belang om voor de genoemde bezwaren een oplossing te bieden, zodat zelfstandigen zich minder belemmerd voelen om zich te verzekeren voor een inkomen bij arbeidsongeschiktheid.

Algemene Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid

Het eerder door het CDA gepresenteerde plan voor een 2-jarige basisverzekering voor werkenden kan de verzekeringsproblemen van zelfstandigen oplossen en tegelijkertijd het risico van loondoorbetaling van werknemers voor (MKB)-bedrijven verminderen. Daardoor zal er minder ongewenste uitstoot van meestal oudere werknemers zijn. Het aantal ex-werknemers, dat zich tegen wil en dank genoodzaakt ziet om zelfstandig ondernemer te worden, zal daarmee afnemen. Het mes snijdt aan twee kanten.

Oplossing Verzekeringsproblemen

Zelfstandigen zouden deelname aan een dergelijke basisverzekering voor werkenden onder strikte voorwaarden kunnen accepteren. Er moet dan een opting-out mogelijkheid zijn voor wie dit risico op een andere wijze heeft afgedekt of het risico niet als zodanig ervaart. Deelname aan de basisregeling moet recht geven op een betaalbare aanvullende verzekering zonder uitsluiting en met volledige acceptatie. Verzekeraars kunnen een combi-pakket aanbieden van zorgverzekering met preventieve elementen en de basisverzekering met (vrijwillige) aanvullende componenten voor de langere termijn. Zelfstandigen kunnen op die manier zelf naar eigen inzicht hun verzekeringspakket samenstellen. Daar kan ook deelname aan collectieven zoals bijvoorbeeld een Broodfonds deel van uitmaken.

Verzekeringsduur gelijklopend aan AOW- Leeftijd

Indien de overheid besluit tot wijziging van de AOW-leeftijd, dient ook de loopduur van AOV-verzekeringen te worden aangepast. Indien dit niet gebeurt, dient de overheid de inkomensschade te compenseren. De verschuiving van de AOW-leeftijd heeft op dit moment al een fors aantal "brandende huizen" opgeleverd van zelfstandigen, die arbeidsongeschikt zijn en waarvan de polis tot 65 (of eerder) loopt, terwijl de AOW-leeftijd naar 67 is gegaan.

Pensioen

Discussie pensioenstelsel

De discussie over de toekomst van het (werknemers)pensioen beweegt zich in de richting van individuele pensioenrekeningen met collectieve elementen zonder onevenwichtige herverdelingsmechanismen. Deelname aan pensioenfondsen voor werknemers is een arbeidsvoorwaarde en een pensioentoezegging van werkgevers, die overigens niet door alle werkgevers is vastgelegd. Er zijn veel witte vlekken in werkgeversland. Het is opmerkelijk, dat in sommige Pensioenreglementen een verplichtstelling voor zelfstandigen is opgenomen (o.a. BPF Schilders) zonder de mogelijkheid van opting out of dispensatie. Het zou aansluiten bij de

onafhankelijke positie van zelfstandigen, als vrijwillige aansluiting bij pensioenfondsen mogelijk zou worden gemaakt en de bestaande verplichtstellingen zouden worden tenietgedaan.

Geen verplichtstelling, maar stimulering van pensioenopbouw

De AOW is van overheidswege ingesteld als basisvangnet voor het inkomen tijdens de oude dag. Private aanvullende regelingen kunnen niet verplicht worden gesteld. Wel kan de opbouw van aanvullend pensioen fiscaal worden gestimuleerd. Het is daarbij van belang om het niveau van fiscale voorzieningen voor zelfstandigen gelijk te trekken met dat van werknemers. Door flexibilisering van regelingen in de tweede pijler, kan waardeoverdracht van opgebouwd werknemerspensioen naar het zelfstandigenpensioen mogelijk worden gemaakt.

Samenvatting

- 1. Een eigen rechtspositie voor zelfstandige ondernemers, fiscaal en civiel, op basis van een wettelijke omschrijving van ondernemerschap met rechten en plichten.**
- 2. Het is een vrije keuze om ondernemer te zijn in plaats van werknemer. Die keuze wordt vastgelegd door de Zelfstandigenverklaring, in het Handelsregister en bij de Belastingdienst.**
- 3. Ex-werknemers, die eerder noodgedwongen zelfstandig zijn geworden, kunnen, indien zij dat wensen, door de overheid worden begeleid naar werknemerschap.**
- 4. Zelfstandigen met een Zelfstandigenverklaring, kunnen diensten leveren aan bedrijven en instellingen op basis van een OVO: een zakelijke overeenkomst tussen ondernemers.**
- 5. Opdrachtbemiddeling voor zelfstandigen door tussenpersonen heeft niet het karakter van TBA (ter beschikking stellen van arbeid), maar is zakelijke dienstverlening aan opdrachtgevers en/of opdrachtnemers.**
- 6. Zelfstandigen kunnen fiscaal vriendelijk een reserve opbouwen voor het afdekken van inkomensrisico's en investeringen in het voortbestaan van hun onderneming door middel van de Zelfstandigenrekening.**
- 7. Het CDA-voorstel Algemene Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid voor werkenden is acceptabel onder strikte voorwaarden van betaalbaarheid, acceptatie zonder uitsluitingen en voorzien van opting out.**
- 8. De verzekeringsduur van AOV-polissen wordt bijgesteld aan de hand van wijziging van de AOW-leeftijd.**
- 9. Zelfstandigen hebben de wettelijke mogelijkheid van opting out bij een verplichtstelling door een pensioenfonds en tevens de mogelijkheid tot vrijwillige deelname aan een pensioenfonds. De overheid kan aan zelfstandigen geen verplichte deelname aan een pensioenregeling opleggen.**
- 10. Het niveau van fiscale voorzieningen voor pensioenopbouw van zelfstandigen is gelijkwaardig aan dat van werknemers/werkgevers. Waardeoverdracht van een werknemerspensioen naar een zelfstandigenpensioen is toegestaan.**